והיינו דאמר (א) אבדימי בר חמא בר דוסא מאי דכתיב [א]לא בשמים היא ולא מעבר לים היא לא בשמים היא שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה [ב]רבא אמר לא בשמים היא [ט][א]לא תמצא במי שמגביה דעתו עליה כשמים ולא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים רבי [ג]יוחנן אמר לא בשמים היא לא תמצא בגסי רוח ולא מעבר לים היא לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים: תנו רבנן [י]כיצד מעברין את העירים ארוכה כמות שהיא [יא]עגולה עושין לה זויות מרובעת אין עושין לה זויות [יב]היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר רואין אותה כאילו היא שוה היה בית אחד יוצא כמין פגום או שני בתים יוצאין כמין שני פגומין רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהן ומודד ממנו ולהלן אלפים אמה היתה עשויה כמין קשת או כמין [יג]גאם רואין אותה כאילו היא מלאה בתים וחצירות ומודד ממנו ולהלן אלפים אמה אמר מר ארוכה כמות שהיא פשיטא לא צריכא [ד]דאריכא וקטינא מהו דתימא ליתן לה פותיא (ב) אאורכה קמ"ל מרובעת אין עושין לה זויות פשיטא לא צריכא דמרבעא ולא מרבעא בריבוע עולם מהו דתימא לירבעא בריבוע עולם קא משמע לן היה בית אחד יוצא כמין פגום או שני בתים יוצאין כמין שני פגומין השתא בית אחד אמרת שני בתים מיבעיא לא צריכא משתי רוחות מהו דתימא מרוח אחת אמרינן משתי רוחות לא אמרינן קא משמע לן היתה עשויה כמין קשת או כמין גאם רואין אותה כאילו היא מלאה בתים וחצירות ומודד ממנה ולהלן אלפים אמה [ה]אמר רב הונא [יד]עיר העשויה בקשת אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה מודדין לה מן היתר ואם לאו מודדין לה מן הקשת ומי אמר רב הונא הכי והאמר רב הונא [ו]חומת העיר שנפרצה במאה וארבעים ואחת ושליש אמר רבה בר עולא לא קשיא כאן ברוח אחת כאן [ז]משתי רוחות ומאי קמ"ל דנותנין קרפף לזו וקרפף לזו הא אמרה רב הונא חדא זימנא דתנן

נותנין

והיינו דאמר רב אבדימי. הא דאמרן דצריך לטרוח ולהעמיד סימנין ולהעריס במחבולות כדי שתתקיים התורה בלומדיה היינו דר' אבדימי דמפרש דיוקא דקרא שאם בשמים היא צריך אתה לעלות אחריה: **סחרנין.** מחזרין בעיירות: **תגרין.** [א] בעירן במקומן אלא נראה ואינו נראה כדאמר לעיל[1] [ב]: **ארוכה כמות שהיא.** לקמן מפרש: **עגולה עושין לה זויות.** כשבא למדוד תחומין לקצותיה לא ימדוד לה מהחומה אלא יוסיף לה ריבוע כלומר ירחיק מן החומה כדי ריבוע

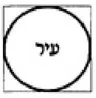

דהא מרבינן פיאות לכל מילי דשבת[1] ואח"כ ימדוד תחומי הקרנות שאם בא ללכת דרך קרן העיר ישתכר בהליכתו רביע דמרובע יותר על העגול רביע: **מרובעת אין עושין לה זויות.** לקמן מפרש: **היתה רחבה מצד זה וקצרה מצד זה רואין אותה כאילו היא שוה.** כשבא למדוד התחומין למערב אצל קרן מערבית דרומית אינו מודד מן החומה אלא מרחיק ומושך למערב עד כנגד חודה של קרן מערבית צפונית המשכת ויוצא' למערב ומודד וכן לקרן דרומית מזרחית: **היה בית אחד.** בולט מחומת העיר לאחת הצדדין כשבא למדוד תחום צפון אצל קרן מערבית צפונית (ג) כשבא למקום שאין הבית בולט שם מרחיק מן החומה עד כנגד מקום שכלה בליטת הבית לקרן מזרחית צפונית כאילו חוט מתוח מכוון והולך כנגדו ממקום שכלה הבית עד כנגד קרן צפונית מערבית ומודד מן החוט ולצפון אלפים:

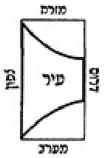

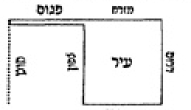

שני בתים כמין ב' פגומין. קס"ד לרוח אחת וקאמר רואין כאילו חוט מתוח מזה לזה. ולקמן פריך השתא בית אחד אמרת רואין שני בתים מיבעיא: **היתה עשויה כמין קשת.** שאין הבתים במקום חלל הקשת: **או כמין גאם.** גימל יווני עשוי כמין כף כפופה[ח] שלנו[ט]: **רואין אותה כאילו היא מלאה בתים.** כשבא למדוד[י] תחומין מן הצפון מודד מן היתר כאילו היתה מוקפת בתים והדר בקשת לא יתחיל למדוד מביתו ולצפון אלפים אלא כל העיר עד היתר חשובה לו כד' אמות וכן העשויה כמין גאם היוצא מן המזרח למערב אע"פ שאין בתים במערב רואין כאילו מלא כל החלל בתים וכן מן הדרום לצפון והיוצא מביתו אין חלל החלק של עיר עולה לו מן המדה: **ארוכה כמות שהיא פשיטא.** וכי תעלה על דעתך שיקצרנה: **דאריכא וקטינא.** קצרה ברחבה: **מהו דתימא.** ירחיבנה למזרח ולמערב עד שתהא מרובעת יפה: **קמ"ל.** כמות שהיא מניחין אותה שהרי יש לה פיאות: **דמרבעא אבל לא מרבעא בריבועו של עולם.** שיהא צפונה לצפון עולם ודרומה לדרום עולם אלא עומדת באלכסון: **לא צריכא לב' רוחות.** אחד לצפון ואחד לדרום: **בין ב' ראשיה.** היינו אורך מקום היתר: **פחות מד' אלפים.** שתחום ראשה זה נבלע בתוך תחום ראשה האחר נעשית עיר אחת ומודדין לה מן היתר ורואין כאילו היא מליאה בתים ואם יותר אין מצרפין אותה להיות אחת ומודדין לה מן הקשת לכל אחד מפתח ביתו וחלל העיר החלק שאין בו בתים מן המידה הוא: **חומת העיר שנפרצה שיעורה בקמ"א ושליש.** אם רוחב פירצה קמ"א אמות ושליש דהיינו שיעור ב' קרפיפות של שבעים אמה ושיריים ונעשו כב'[כ] עיירות להיות אחת והיוצא מזו לזו ללכת דרך זו חוצה לה אין עולה לו מדת העיר מן המנין. אלמא ביותר מקמ"א ושליש הויא הבדלה: **כאן מרוח אחת.** עיר העשויה כקשת אינה מובדלת אלא מרוח אחת הלכך עד דהוי ד' אלפים: והא דחומת העיר שנפרצה בשתי רוחותיה זו כנגד זו קאמר הלכך כשתי עיירות נינהו וכגון שאין יישוב בחלל העיר כנגד[ל] בית הפרצות: **ומאי קמ"ל.** אי בב' רוחות דודאי כב' עיירות הן אמאי[מ] אשמועי' רב הונא דנותנין קרפף לזו וקרפף לזו לשתי עיירות הסמוכות זו לזו נותנין קרפף של שבעים אמה ושיריים לכל אחת להיות כעיר אחת כדי לחברם ע"י קרפיפות הללו לעשותן כעיר אחת ואע"פ שאין בנין בין הקרפיפות וגם הקרפיפות עצמן אינן מוקפות מחיצה אלא שיעור קרפף קאמר:

נותנין

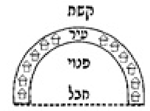

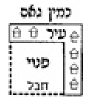

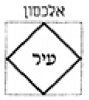

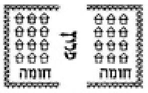

עיר העשויה בקשת. הא דלא נקט רב הונא מלתיה אשני פגומין משום דסתם פגום הוי תוך שבעים אמה ושיריים מעיקר העיר וכיון דהוי תוך עיבור העיר אפי' יש בין פגומין יותר מד' אלפים רואין כאילו חוט מתוח עליהם ואפילו יש פגומין הרבה זה אחר זה כל אחד תוך ע' אמה ושיריים של חבירו בשני ראשי העיר שמא יש לחלק דגבי פגומין שאינם מעיקר העיר אפילו אין שם הבלעת תחומין מעברין אותן עם העיר לפי שבטל אגב העיר אבל ב' ראשי הקשת שהם מעיקר העיר אין מבטלין אגב העיר ולכך בעי שיהא שם הבלעת תחומין ומיהו נראה לר"י דאין לחלק בין שני פגומין לעיר העשויה כקשת וכן פר"ח והא דלא נקט רב הונא מילתיה על שני פגומין משום דברייתא לא איירי בשני פגומין מרוח אחת אלא בפגום אחד: **פחות** מד' אלפים מודדין מן היתר. רבה בר רב הונא בעי נמי בסמוך שגם בין יתר לקשת לא יהא יותר מאלפים משום דבעי שיהו תחומין מובלעין מכל צד אבל לרבא בריה דרבה בר רב הונא דאמר מודדין מן היתר ואפי' יותר מאלפים בין יתר לקשת משום דאי בעי הדר אתי ליה דרך בתים ולא חש שיהו מובלעין רק מצד אחד נראה דהוא הדין נמי לדידיה אם אין בין יתר לקשת אלא אלפים דמודדין לו מן היתר אפי' יש יותר מד' אלפים בין שני ראשי הקשת דהא מצי אתי דרך היתר (ד) מראש האחד לראש האחר כיון דהיתר מובלע תוך הקשת:

ואם

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה ח:
י ב מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סו טוש"ע א"ח סי' שצח סעיף ב:
יא ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם ס"ד:
יב ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם ס"א:
יג ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם ס"ד:
יד ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ז בהג"ה וברא"ש סי' ד:

◆

רבינו חננאל (המשך)

החוט המתוח מזה ומזה, ומודד מן החוט ולהלן אלפים אמה. היתה העיר עשויה כמין קשת

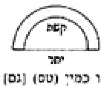

או כמין (טס) [גם]

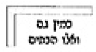

רואין אותה העיר כאילו היא מליאה בתים וחצירות, וכאילו הן מרובעות הקשת כמין טבלא מרובעת וכן הגם, ומודד מהן ולהלן אלפים אמה. אמר רב הונא עיר העשויה בקשת, (ו)אם יש בין ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה מודדין לה, כריבוע. ורואין כאילו היא מלאה בתים וחצירות, ונותנין לה אלפים אמה תחום מן היתר ולחוץ. ואם לאו מודדין מן הקשת. פי' כגון מקום העיר שעשוי כקשת מורחו, והיתר הוא מערבי. ושתי ראשי הקשת חשובות כמין שני פיגמין אחד בולט לצפון ואחד בולט לדרום, וצריכין למתוח חוט משוה עולה עד נגד הקשת מקום החץ. (ואין) [אם] היתר פחות מארבעת אלפים אמה, נמצא המתוח מן הצפון לדרום על גבי הקשת פחות מד' אלפים כמידת היתר, והדרין במקום החץ מהלכין כלפי הדרום פחות מאלפים אמה וכן לצפון. אבל אם הם ד' אלפים אמה יצאו מתורת פגימה [ונעשו תחום] שלם. וכן בשני ראשיה כיון שיש (בין) ביניהם שני תחומין נסתלקה מהן תורת פגים, ואין מודדין (אלא) מן היתר וכיושבי שדות הן חשובין שמודדין להן מפתח בתיהן. ואקשינן ומי אמר רב הונא הכי, כי אין נפרדין אילו מאילו עד שיהיה ביניהן מקום חרב בלי ישוב ד' אלפים אמה, והא איהו הוא דאמר חומת העיר שנפרצה (באמה) [במאה] וארבעים ואחת אמה ושליש, עדיין דינה כדין עיר אחת שאפי' שתי עיירות הן כשתתן קרפף לזו [וקרפף לזו] שהן כל קרפף שבעים אמה ושיריים, והקרפיפות מערבות אותן וכאחת הן חשובות, יתר מיכן לא. ופרקינן זו חומת העיר שנפרצה פירצתה משתי רוחות זו כנגד זו שנתחלקו לשתים, לפיכך אמר רב הונא אם פרצה כנגד קרפיף לזו וקרפיף לזו, ועדיין בחזקתן עומדות אם יתר מיכן נחלקו. אבל בעיר העשויה כקשת שאינה חריבה אלא מרוח אחת בלבד, והקשת עומד בישובו ואי הוו אלפים אמה אין ואי לא לא. ואקשינן ומאי אתא רב הונא לאשמועינן בחומת העיר שנפרצה, כי אם יש בפירצותיה [מאה וארבעים ואחת] אמה ושליש שהן כדי (שהן) [שני] קרפיפות, עשאן הקרפיף להיותן אחת [הא אמרה רב הונא חדא זימנא דתנן

מסורת הש"ס

א) [נ"ר השאלתות פ' תולדות סי' יט ר' יוחנן], ב) [נ"ר השאלתות שם רבא], ג) [תוספתא פ"ד ה"ב ע"ש], ד) [בערוך ערך גס פי' כמין ד' הפוך], ה) [לקמן נו:], ו) [דף נד.], ז) [לעיל נג.], ח) נ"ל הפוכה ר"ל כף פשוטה או פתוחה ך שהיא הפוכה ⌐ עי' בכ"ית כה., ט) [ועי' רש"י פסחים מ: ד"ה גאם ורש"י זבחים נג: ד"ה כמין גמא ותוס' ד"ה גמא], י) בס"א: לקבוע, כ) בס"א: כ', ל) [ל"ל כין], מ) בס"א: מלו.

◆

תורה אור השלם

1. לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲבָר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: דברים ל יב-יג

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' והיינו דאמר רבי אבדימי: (ב) שם ליתן לה פותיא כאורכה: (ג) רש"י ד"ה היה בית אחד בולט כו' מערבית צפונית (כשבא למקום) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה: (ד) תוס' ד"ה פחות וכו' דהא מצי אתי דרך היתר: כזה 1)

◆

גליון הש"ס

גמ' לא תמצא במי שמגביה דעתו. עיין תענית דף ז ע"א תוס' ד"ה אף דברי תורה:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה תגרין. בעירן במקומן. נ"ל שלא תמצא התורה לא בסחרנים ולא בתגרים אלא במי שמשים עצמו נראה ואינו נראה: [ב] באו"ד כדאמר לעיל. דף נד. ויעוש"ה ברש"י ד"ה נראה ואינו נראה ודו"ק:

◆

מוסף רש"י

אתה צריך לעלות אחריה. וללמדה (דברים ל יב).

◆

רבינו חננאל

כתיב לא בשמים היא, לא תמצא תורה במי שמגביה דעתו עליה כשמים. ולא מעבר לים היא, במי שמרחיב דעתו עליה כים. ר' יוחנן אמר כו'. ת"ר כיצד (מערכין) [מעברין] את הערים ארוכה כמות שהיא. מהו דתימא ניעביד (חותיה) [פותיא] כאורכיה (כי) [כדי] שתתרבע קמ"ל דלא. עגולה עושין לה זויות. פי' מרבעה ונותן זויות. מרובעת אין עושין לה זויות. כלומר אם אינה נתונה בריבועה בריבועו של עולם, צפון העיר לצפון העולם, ודרומה לדרום העולם. מהו דתימא נירבעה בריבועו של עולם, קמ"ל דלא צריכינן כולי האי. היתה זו העיר רחבה מצד אחד אלף אמה, ומצד אחר שכנגדו חמש מאות אמה, כגון שהיה הצד המזרחי אלף אמה רחבו והמערבי ת"ק אמה רחבו. נותנין גם לצד מערבי כרחבו מחוץ ת"ק אמה אחרין להשוות הצדדין. כדי למדוד אלפים אמה מחוץ אלף אמה מכלל צד. היה בית אחד יוצא מן העיר כמין פגים או שני בתים כמין שני פגימין, יוצאין אחד לצפון ואחד למזרח רואין כאילו חוט מתוח עליהן ומוציאין גבול העיר למזרח וגבול העיר לצפון כנגד

---

1) ציור זה נדפס בדפוס וילנא ואין לו מובן.

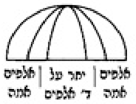

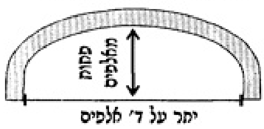ציור זה צוייר ע"פ הסברא.